

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A javítóintézeti nevelés

Szerző:

dr. Papp-Csertyaszki Melinda

Lezárva:

Hatvan, 2020. július 07.

I. Bevezetés

A gyermek- és fiatalkorúak bűnelkövetővé válásának okait az elmúlt évtizedekben is több tudományág vizsgálta: születtek kriminológiai, társadalom- és neveléstudományi tanulmányok, esettanulmányok, amelyek a javítóintézetek működésének hatékonyabbá válását segítették elő, ugyanakkor a javítóintézeti neveléssel kapcsolatos kutatások száma - az elmúlt években megjelent tanulmányok figyelembe vétele mellett is - csekély¹. 2017-ig a bűncselekmények és a fiatalkorú bűnelkövetők számának enyhe, de tendenciózus csökkenése figyelhető meg, mind a 14-17, mind a 18-24 évesek csoportjában, majd 2018-ban mindkét korcsoportban jelentős, 40%-ot meghaladó csökkenés volt tapasztalható. A 14 év alatti elkövetők száma 2016-ban jelentős mértékben emelkedett, azonban azóta is csökkenő tendenciát mutat, a másik két korcsoporthoz hasonlóan 2018-ra nagymértékű csökkenés látható². A nagykorúság elérését megelőzően és a fiatal felnőtt korban elkövetett bűncselekmények javarészt a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények közé tartoznak, és ezeknek a száma az, ami arányosan magasnak mondható. Álláspontom szerint a javítóintézeti nevelés helyén kezelésével, következetesebb alkalmazásával ezeknek a kisebb súlyú bűncselekményeknek az aránya csökkenthető lenne.

A 2013. július 1. napján hatályba lépett Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény alapján egyes súlyos bűncselekmények esetén a tizenkettedik életévét betöltött gyermek is büntethető lett, azonban vele szemben csak intézkedés alkalmazható, feltéve, hogy az elkövetéskor rendelkezett az általa elkövetett bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. A korábbi büntethetőségi korhatár leszállítását komoly vita előzte meg, tekintettel arra, hogy a gyermek mindennek felett álló érdeke nehezen egyeztethető össze azzal, hogy egy gyermekkorúval szemben - még ha bűnelkövető is - a legsúlyosabb bűncselekmények esetén jellemző szabadságvesztés büntetés kiszabására kerüljön sor. Azzal a rendelkezéssel tehát, hogy a gyermekkorúval szemben csak intézkedés alkalmazható, az állam büntetőigénye és a gyermek érdeke is a lehető legnagyobb mértékben érvényesül. Ugyanakkor a tizennégy és tizennyolc év közötti bűnelkövetőkkel szemben a bíróság - hasonlóan a felnőttkorú bűnelkövetőkhöz - büntetést szab ki vagy intézkedést alkalmaz. A fiatalkorú - ideértve a tizenkettő és tizennégy év közötti gyermekkorúakat is - és a felnőttkorú

¹Forrás: KSH Statisztikai Tükör 2014/99 A javítóintézeti nevelésről

² <https://bsr-sp.bm.hu> - Elkövetők, bűnelkövetők szám az elkövetés helye szerint - lekérdezés 2020. június 22.

bűnelkövetők esetében azonban a büntetés, illetve az intézkedés célja különbözik, annak megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell elsődleges szempontnak tekinteni.

Álláspontom szerint a javítóintézeti nevelés alkalmasabb a kitűzött cél elérésére. Ennek bizonyítására ismertetem a javítóintézeti nevelés végrehajtásának törvényi szabályait, kiemelem azokat a pontokat, amelyek a szabadságvesztés büntetéssel szemben alkalmasabbá teszik a büntetés céljának elérésére. Ismertetem a fiatalkorú bűnelkövetőkkel kapcsolatos - rendelkezésre álló - statisztikai adatokat. A megelőző kutatómunka során több fiatalkorúak ügyeit tárgyaló bíróval folytattam kötetlen beszélgetést. Szakjogi képzésem idején látogatást tettem az Aszódi Javítóintézetben, ahol az igazgatóval és az egyik intézményvezetővel folytattam kötetlen beszélgetést, miközben a javítóintézet befogadó csoportja életkörülményeit is megismerhettem, majd a jelen tanulmány megírását megelőzően tanulmányoztam az Aszódi Javítóintézet honlapját, amelyről információkat szerezhettem arról, hogy jelenleg milyen munka folyik a javítóintézetben.

II. Történeti áttekintés

II.1 A javítóintézeti nevelés múltbeli szabályozása

II.1.1 Az 1878. évi V. törvény - a Csemegi kódex

A magyar jogrendszerben az 1878. évi V. törvény, ismertebb nevén a Csemegi-kódex 84. §-a rendelkezett először a javítóintézeti nevelésről az alábbiak szerint:

„A ki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birt, azon cselekményekért büntetés alá nem vehető.

*Az ilyen kiskoru azonban javító-intézetbe való elhelyezésre ítélthetik, de abban életkora huszadik évén túl nem tartathatik.”*³

Ezen kívül a Csemegi-kódex 83., 85-86. §-ai tartalmaztak a fiatakorú bűnelkövetőkre vonatkozó előírásokat.

A fenti törvény alapján Magyarországon az első javítóintézetet 1884-ban Aszódon hozták létre a vasút mellett elfekvő 35 hektáros területen, amelyen korábban cukorgyár volt.⁴

II.1.2 Az 1908. évi XXXVI. törvénycikk - az I. büntetőnovella

Az 1908. évi XXXVI. törvénycikk, az úgynevezett I. büntetőnovella a Csemegi-kódex 42., és 83-86. §-ai helyébe új rendelkezéseket léptett, és a teljes második fejezetet a fiatakorúakra vonatkozó rendelkezések töltötték ki. A javítóintézeti neveléssel, mint intézkedéssel kapcsolatos rendelkezéseket a 24. és 25. §-ok tartalmazták.

„24. § Javító nevelést rendel a bíróság, ha a fiatakoru eddigi környezetében a romlás veszélyének van kitéve, züllésnek indult, vagy értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a javító nevelés más okból szükségesnek mutatkozik.

A javító nevelést a bíróság határozatlan időtartamra mondja ki, de az a fiatakoru huszonegyedik évének betöltésén túl nem terjedhet.

A javító nevelés céljára állami és az igazságügyminister által arra alkalmasnak talált más intézetek szolgálnak.

³Forrás: net.jogtar.hu

⁴www.aszod-afi.hu/intezettortenet

A javító nevelés módozatait és részletes szabályait egyebekben az igazságügyminister a belügyministerrel egyetértve rendelettel állapítja meg.

25. § A javító nevelés alatt álló fiatakorut, ha legalább egy évig az intézetben (24. § harmadik bekezdése) volt és teljesen megjavultnak látszik, a felügyelő hatóság (31. §) meghallgatása után az igazságügyminister két évi próbaidőre kísérletileg szabadon bocsátja.

A próbaidő kifogástalan elteltével a szabadonbocsátás véglegessé lesz. Ellenkező esetben az igazságügyminister elrendelheti a kísérletileg kihelyezettnek az intézetbe való visszaszállítást, ha az huszonegyedik évét még be nem töltötte.⁵

A büntethetőség alsó határát mind a Csemegi-kódex, mind az I. büntetőnovella a tizenkettedik életév betöltéséhez kötötte.

II.1.3 Büntetőjogi szabályozás 1950. és 1978. között

Az I. büntetőnovellát követően hosszú évtizedekig nem történt változás sem a büntethetőségi korhatár, sem a javítóintézetek szabályozása vonatkozásában. A büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (Bt.) a büntethetőségi korhatárral kapcsolatosan nem tartalmazott változást az előző szabályozáshoz képest, külön fiatakorúakra vonatkozó rendelkezései nem voltak.

A változást az 1961. év V. törvény jelentette, amely a 20. §-ban kimondta, hogy nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor a tizenegyedik életévét még nem töltötte be. A törvény VI. fejezete tartalmazta a fiatakorúakkal kapcsolatos rendelkezéseket, a javítóintézeti nevelést a nevelő intézkedések között felsorolva. A javítóintézeti nevelésre vonatkozó konkrét szabályokat a 91. § tartalmazta: ennek értelmében a javítóintézeti nevelés tartamát a bíróság nem határozta meg, azonban annak legalább egy év időtartamúnak kellett lennie. Egy év elteltével az intézeti tanács egy év időtartamra elbocsáthatta a fiatakorút, amelynek eredményes leteltével a javítóintézeti nevelés megszűnt. Amennyiben a fiatakorú az elbocsátás tartama alatt nem tanúsított kifogástalan magatartást, úgy a bíróság a javítóintézeti nevelés folytatását rendelte el. A tizennyolcadik életévét betöltött javítóintézeti neveltet a javítóintézetből el kellett bocsátani, legfeljebb az adott oktatási év végéig azonban folytathatta tanulmányait az intézetben.

⁵Forrás: net.jogtar.hu

II.1.4 Az 1978. évi IV. törvény - a régi Btk

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. év IV. törvény (régí Btk.) a hatályba lépésekor az előző törvényhez képest annyi változást tartalmazott a javítóintézeti neveléssel kapcsolatosan, hogy a tizenkilencedik év betöltéséhez kötötte a javítóintézetből történő elbocsátás időpontját.

A régi Btk. 2013. év június hó 30. napjáig volt hatályban, eddig az időpontig számtalanszor változott. A javítóintézeti neveléssel kapcsolatosan a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban Btk.) hatálybalépését megelőzően a régi Btk. akként rendelkezett, hogy a javítóintézeti nevelés tartama egy évtől három évig terjedő időtartam, az ideiglenes elbocsátás engedélyezésével kapcsolatos döntés a bíróság hatáskörébe került, azzal, hogy ideiglenes elbocsátásnak csak akkor van helye, ha a fiataikorú a javítóintézeti nevelés időtartamának a felét, de legalább egy évet kitöltötte, külön szabályozta az ideiglenes elbocsátás megszüntetésének kötelező eseteit és azokat a helyzeteket, amelyek bekövetkezése esetén a bíróságnak mérlegelési jogköre van az ideiglenes elbocsátás megszüntetése tekintetében. Rendelkezett arról, hogy az elbocsátás megszüntetése esetén az ideiglenes elbocsátáson töltött idő a javítóintézeti nevelés tartamába nem számít bele.

A régi Btk-ban szabályozott büntetések és intézkedések végrehajtására, valamint az elítéltek kötelezettségeire és jogaira vonatkozó szabályokat az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (Bv. tvr.) tartalmazta. A Bv. tvr. a javítóintézeti nevelés végrehajtását - a jelenlegi több, mint negyven paragrafussal szemben - mindösszesen nyolc (a 2013. évi CCXL. törvény hatályba lépését megelőzően kilenc) paragrafusban szabályozta.

II.2. A javítóintézeti nevelés jelenlegi szabályozása

A javítóintézeti neveléssel kapcsolatos hatályos szabályokat a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény; a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban Bv. tv.), valamint a javítóintézetek rendtartásáról szóló 1/2015. (I.14.) EMMI rendelet tartalmazza.

A javítóintézeti nevelés szabadságelvonással járó intézkedés, amelynek alkalmazását a fiataikorú bűnelkövetőkkel - és csak velük - szemben a Btk. teszi lehetővé. A hatályos szabályozás szerint (Btk.

120-122. §) javítóintézeti nevelés bármilyen bűncselekmény elkövetése esetén elrendelhető, tartama egy évtől négy évig terjedhet, és nem rendelhető el olyan fiatakorú bűnelkövetővel szemben, aki az ítélet meghozatalakor a 20. életévét már betöltötte. Ennek magyarázata igen egyszerű. Egyrészt a javítóintézeti nevelés akkor vezet eredményre, ha a nevelő munkát a javítóintézeti nevelők legalább egy éven keresztül végezhetik, ennél rövidebb tartamú javítóintézeti neveléssel az intézkedés célja - a fiatakorú fejlődésének helyes irányba terelése és elősegítése annak, hogy a társadalom hasznos tagjává váljon - nem érhető el. Másrészt - figyelembe véve a javítóintézeti nevelés minimálisan megkívánt időtartamát - tekintettel kellett lenni arra is, hogy a javítóintézetből el kell bocsátani azt az elítéltet, aki a 21. életévét betöltötte, így ha olyan terhelttel szemben rendelne el a bíróság javítóintézeti nevelést, aki az ítélet kihirdetésekor a 20. életévét már betöltötte, akkor nem lenne lehetőség a legalább egy év tartamú javítóintézeti nevelés végrehajtására, így az intézkedés alkalmatlan lenne a Btk-ban meghatározott cél elérésére.

A javítóintézeti nevelésből - hasonlóan a szabadságvesztés büntetésből engedélyezhető feltételes szabadsághoz - ideiglenes elbocsátásnak lehet helye, amennyiben a fiatakorú a javítóintézeti nevelés fele részét, de legalább egy évet eltöltött az intézetben, és alappal lehet bízni abban, hogy az intézkedés további javítóintézeti nevelés nélkül is eléri a célját. Az ideiglenes elbocsátás tartama a javítóintézeti nevelés hátralévő részével azonos, de legalább egy év időtartamú, és időtartama alatt a fiatakorú pártfogó felügyelet alatt áll. Amennyiben a fiatakorút ezen időszak alatt szabadságvesztés büntetésre ítélik, vagy vele szemben javítóintézeti nevelés intézkedést alkalmaznak, úgy a bíróság az ideiglenes elbocsátást megszünteti. Abban az esetben viszont, ha a fiatakorúval szemben más büntetést szab ki vagy más intézkedést alkalmaz, a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik, hogy az ideiglenes elbocsátás megszüntetésére sor kerül-e, vagy sem. A javítóintézeti nevelésbe nem számítható be az ideiglenes elbocsátáson töltött idő, ha az ideiglenes elbocsátás megszüntetésre kerül.

A javítóintézeti nevelésre ítélet után elkövetett bűncselekmény miatt a fiatakorúval szemben a javítóintézeti nevelés vagy az ideiglenes elbocsátás ideje alatt kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés elsőbbséget élvez a javítóintézeti neveléssel szemben: a szabadságvesztést büntetést kell végrehajtani, a javítóintézeti nevelés hátralévő részét pedig - két nap javítóintézeti nevelés helyébe lépő egy nap szabadságvesztés átváltási kulcs alkalmazásával - szabadságvesztésre

kell átváltoztatni.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban Gyvt.) rendelkezései értelmében a javítóintézet a fiatalkorú teljes körű ellátását biztosítja, illetve ezen túlmenően gondozza, neveli és felügyeli a növendékeket, valamint ellátja a fiatalkorú oktatásával, képzésével és munkafoglalkoztatásával kapcsolatos feladatokat.

A Gyvt. rendelkezik arról is, hogy a fiatalkorúak nevelését és ellátását maximum tizenkettő fős csoportokban kell megvalósítani, azonban azoknak a speciális csoportoknak a létszáma, amelyekben értelmi fogyatékossgal élő, szenvedélybeteg vagy súlyos beilleszkedési zavarral, személyiségzavarral küzdő fiatalkorúakkal foglalkoznak, nem haladhatja meg a nyolc főt.

A javítóintézeti nevelésben lévő fiatalkorúak kötelesek részt venni az általános iskolai ismeretek megszerzése érdekében szervezett, és a továbbtanulást, valamint a szakma megszerzését elősegítő képzésben, amelynek a feltételeit a javítóintézet biztosítja.

III. Javítóintézeti nevelés és a szabadságvesztés végrehajtása közötti különbségek

III.1 A javítóintézeti nevelés végrehajtása

A javítóintézeti nevelés végrehajtásával kapcsolatos szabályokat a Bv. tv-nek az intézkedések végrehajtásával foglalkozó Harmadik Része, a XXVII. Fejezet tartalmazza.

III.1.1 Általános rendelkezések

A törvény - mintegy alapelvként - az általános rendelkezések között mondja ki, hogy a fiatalkorú emberi méltósága a javítóintézeti nevelés végrehajtása során sem sérülhet, és az intézkedés végrehajtása alatt is figyelemmel kell lenni a fiatalkorú életkori szükségleteire, valamint gondoskodni kell arról, hogy a jogait - néhány, a törvényben meghatározott korlátozástól eltekintve - megkülönböztetés nélkül gyakorolhassa. A törvényalkotó az általános rendelkezések között helyezte el a fiatalkorú törvényes képviselőjének szabályait: a javítóintézeti nevelés tartama alatt a fiatalkorú törvényes képviselője gondozási és nevelési joga szünetel, azt a javítóintézet igazgatója gyakorolja.

A fiatalkorú mindenek felett álló érdekének érvényesülése megkívánja, hogy a fiatalkorú törvényes képviselője, a szülője, illetve a fiatalkorú gondozását ellátó nagykorú személy együttműködjön a javítóintézettel, ennek érdekében a törvény részére együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget ír elő. Ugyanakkor a törvény rögzíti azt is, hogy a törvényes képviselőt (és a szülőt is) tájékoztatni kell az őt megillető jogokról, az őt érintő előírásokról. Az általános rendelkezések között határozta meg a törvényalkotó a fiatalkorú fogalmát a javítóintézeti nevelés szempontjából: a XXVII. fejezet alkalmazásában fiatalkorúnak kell tekinteni azt a javítóintézeti neveltet is, aki a tizennyolcadik életévét már betöltötte, de az életkora a huszonegyedik évet még nem haladta meg.

III.1.2 A végrehajtás rendje

A javítóintézeti nevelés célját - összhangban a Btk-ban megfogalmazott büntetés céljával - a törvény a fiatalkorú társadalmi beilleszkedésének elősegítésében határozza meg, és részletesen megjelöli az ezzel kapcsolatos részfeladatokat is (beilleszkedési zavarok enyhítése, iskolázottság, szakmai képzettség fejlesztése stb.).

A javítóintézeti nevelés végrehajtását szolgáló - jogszabályban rögzített - intézeti rend megtartása mellett a javítóintézet belső életének rendjét az igazgató által megállapított házirend tartalmazza. Mindemellett rögzíti a törvény azt is, hogy a fiatalkorú gondozása, nevelése során figyelembe kell venni a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. év XXXI. törvény rendelkezéseit, valamint az irányadó szakmai szabályokban meghatározott elveket is. A javítóintézet rendjének fenntartását szolgálja az az előírás is, miszerint a javítóintézeti nevelés tartama alatt a fiatalkorú folyamatos felügyeletéről, tevékenysége irányításáról és a hálótermek rendszeres ellenőrzéséről is gondoskodni kell. Közbiztonságot veszélyeztető, bűncselekmény elkövetésére alkalmas vagy büntetőeljárás eredményességét veszélyeztető tárgyat a javítóintézeti nevelt nem tarthat magánál, mint ahogyan nem tarthat magánál olyan tárgyat sem, amelynek a birtoklása jogszabályi előírásba ütközik, vagy amely a javítóintézet rendjének illetőleg biztonságának fenntartását vagy ellenőrzését, az életet, a testi épséget vagy az egészséget veszélyezteti.

A javítóintézeti nevelés során a fiúkat és a lányokat el kell különíteni egymástól, egyébként az azonos nemű fiatalkorúakat az életkoruk, illetve az egészségügyi és a nevelési szempontok alapján

csoportosítani lehet, azonban a törvény előírja, hogy a tizenhatodik életévüket betöltött javítóintézeti neveltek és a tizenhatodik életévet el nem ért javítóintézeti neveltek elhelyezését - az igazgatónak a fiataalkorú érdekében hozott eltérő rendelkezése hiányában - külön lakóegységben kell biztosítani.

A javítóintézeti nevelés a befogadás első napján kezdődik, ekkor a javítóintézet a fiataalkorú adatait nyilvántartásba veszi, kiállítja a személyi adatlapot, illetve a fiataalkorút javítóintézeti azonosító kártyával látja el, amellyel a fiataalkorú a javítóintézeti nevelés tartama alatt igazolni tudja a személyazonosságát. A befogadást követő nyolc napon belül a fiataalkorú tájékoztatást kap arról, hogy melyik nap a javítóintézeti nevelés első napja, és arról, hogy mikor várható az intézetből történő elbocsátás. A fiataalkorúak ekkor nem kapnak tájékoztatást az ideiglenes elbocsátás legkorábbi lehetséges időpontjáról.

A fiataalkorú javítóintézeti nevelése a befogadó csoportban kezdődik, ahol a fiataalkorú addig tartózkodik, amíg a javítóintézet igazgatója (vagy ezzel megbízott helyettese) nem dönt a fiataalkorú végleges csoportba történő helyezéséről. A fiataalkorú a befogadó csoportban legfeljebb egy hónapig tartózkodik. Ez alatt az idő alatt - annak érdekében, hogy a fiataalkorú személyisége, értelmi képessége és egészségi állapota feltárássra kerüljön - pszichológusból, gyógypedagógusból és orvostól álló szakértői csoport vizsgálja meg. Az igazgató a végleges csoportba helyezés kérdésében a szakértői csoportnak a vizsgálat alapján tett javaslata alapján határoz. A javaslatnak kell tartalmaznia azt is, ha a szakértői csoport megállapítása szerint a fiataalkorú fogyatékosága gyógypedagógiai nevelést indokol, vagy személyiségzavara, egészségi állapota következtében sajátos nevelés, oktatás vagy gyógyítás szükséges.

A törvény a 350. § (6) bekezdésében rendelkezik arról, hogy a javítóintézeti nevelés végrehajtása során miről kell gondoskodni a fiataalkorú érdekében. A törvényt szöveg e tekintetben a fiataalkorú oktatását, képzését, munkafoglalkoztatását, továbbá a művelődési, a sportolási és a megfelelő szabadidős tevékenység feltételeinek biztosítását nevesíti.

III.1.3 Alapvető jogok és kötelezettségek

A javítóintézeti növendékek a javítóintézeti nevelés alatt az Alaptörvényben biztosított alapvető jogukat, jogszabályok által biztosított jogosultságukat gyakorolhatják, kötelességeiket teljesíteni kötelesek, feltéve, hogy azok az ítélet vagy törvény erejénél fogva nem szünetelnek vagy nem esnek korlátozás alá.

A Bv. tv. által nevesített szünetelő jogok: a szabad mozgáshoz való jog, a tartózkodási hely megváltoztatásához való jog, a békés gyülekezéshez való jog, a sztrájkhoz való jog, valamint az elektronikus ügyintézéshez való jog. Ugyanezen jogszabály rendelkezik arról, hogy a fiatalok munkához, illetőleg a foglalkozás szabad megválasztásához való joga, a művelődéshez való joga és tanszabadsága, az önrendelkezéshez, valamint a szabad orvos és egészségügyi szolgáltató megválasztásához való joga, a kegyeleti joga, szülői felügyeleti joga (feltéve, hogy nagykorú), az egyesülési joga, a tulajdonhoz való joga, a vállalkozáshoz való joga, a pihenéshez, szabadidőhöz és rendszeres fizetett szabadsághoz való joga, a lelkiismereti és vallási szabadsága, a magántitokhoz való joga, az általános cselekvési szabadsága a szünetelő jogokra való tekintettel törvényben meghatározott korlátozásokkal gyakorolható.

A Bv. tv. 355. § (1) bekezdése kilenc, a fiatalok a javítóintézeti nevelés végrehajtása alatt megillető jogosultságot sorol fel, míg a 356. § (1) bekezdése a fiatalok terhelő nyolc kötelességet nevesít. A törvény előírja, hogy a fiatalok részére egyéni és csoportos foglalkozásokat, valamint intézeten belüli és kívüli programokat kell szervezni vagy biztosítani. Ezen programok és foglalkozások célja minden esetben a növendékek személyiségének fejlesztése. A javítóintézeti nevelt heti egy alkalommal harminc perc időtartamban szűrt tartalmú internet-szolgáltatást használhat. A növendék személyiségi jogainak védelmét a végrehajtás során minden közreműködő és segítő szervnek és személynek biztosítani kell. A fiatalok az ellene folyamatban lévő büntetőeljárásban a bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság által elektronikus eszközön biztosított ügyiratokat a javítóintézet által biztosított számítástechnikai eszközön tekintheti meg, és ezt a védővel vagy törvényes képviselővel történő személyes kapcsolattartás során is biztosítani kell, feltéve, hogy az erre irányuló kérelmet kellő időben terjesztették elő.

A fiatalok a javítóintézet házirendjében foglaltaknak megfelelően napi négy, de havi legfeljebb huszonnégy óra időtartamban köteles díjazás nélkül közreműködni a háló és a közös helyiségek tisztán tartásában, környezete rendbetételében.

III.1.4 A fiatalok kapcsolattartása

A fiatalok - feltéve, hogy a kapcsolattartást kizáró ok nem áll fenn - levelezés, csomagküldés, telefonbeszélgetés, látogatás, kimenő, eltávozás, szabadság és családi konzultáció formájában jogosult a kapcsolattartásra a hozzátartozójával, szülői felügyeleti jogát gyakorló szülőjével, más törvényes képviselőjével.

A javítóintézet különös figyelmet fordít arra, hogy a fiatalok kapcsolattartása az arra jogosult hozzátartozóval megfelelő legyen, szükség esetén azok fejlesztésére is javaslatot tehet. Fontos, hogy a növendék kapcsolata az őt korábban ellátó gyermekotthonnal vagy nevelőszülővel megmaradjon, ennek érdekében a javítóintézet elősegíti, hogy a nevelésbe vett kapcsolata ezekkel a személyekkel, illetve az intézménnyel ne szakadjon meg.

A fiatalokkal ellenőrzés nélkül kapcsolattartásra jogosult személyként a törvény a védőt, a diplomáciai képviselőt (konzuli tisztségviselőt), a gyermekvédelmi gyámot, a pártfogó felügyelőt, az alapvető jogok védelmére feljogosított szervezet tagját és - vallásgyakorlás céljából - a hitéleti szolgálatot ellátó egyházi személyt nevesíti. A javítóintézettel kötött megállapodás alapján lehetőség van arra, hogy jogvédő vagy karitatív tevékenységet folytató civil szervezet tagja szintén ellenőrzés nélkül tartsa a kapcsolatot a javítóintézeti növendékekkel.

A javítóintézet igazgatója a fiatalok kérelmére a kapcsolattartásra a törvény erejénél fogva jogosult személyeken túl más személy részére is engedélyezheti a kapcsolattartást, de saját hatáskörben a fiatalok fejlődése, illetve nevelése érdekében a fiatalok hozzátartozójának nem minősülő személlyel való kapcsolattartás korlátozásáról is dönthet. Azt, hogy a növendék mely személyekkel jogosult kapcsolattartásra, rögzíteni kell a fiatalok nyilvántartásában.

A kapcsolattartás az intézeti rend alapján, míg a látogatás a javítóintézettel előre egyeztetett

időpontban valósulhat meg. Fontos garanciális szabály, hogy a fiataikorúnak biztosított egyes kapcsolattartási formák gyakoriságának számításakor nem lehet figyelembe venni azt a kapcsolattartást, amely a hivatalos kapcsolattartókkal valósult meg.

A kapcsolattartás korlátlan gyakorisággal és terjedelemben megvalósítható formája a levelezés, a fiatakorú által küldeni kívánt, vagy a részére érkezett leveleket legkésőbb két napon belül kell továbbítani, illetőleg kézbesíteni. Tájékoztatni kell a fiatakorút arról, hogy a levelezés tartalma - annak megelőzése érdekében, hogy a fiatakorú a saját biztonságát vagy a javítóintézet biztonságos működését sértő vagy veszélyeztető eszközhez, információhoz jusson, illetőleg a felsoroltakkal kapcsolatos információt továbbíthasson - biztonsági szempontból szűrőpróbaszerűen ellenőrizhető. Nem lehet továbbítani, illetőleg kézbesíteni azt a küldeményt, amelyben az ellenőrzés biztonságot sértő tárgyat vagy információt talál, a levél továbbítása, kézbesítése megtagadásának tényéről a fiatakorút azonban ekkor is tájékoztatni kell. A tartalom vonatkozásában nem lehet ellenőrizni a fiatakorúnak a védővel, a hatóságokkal a nemzetközi szervezetekkel és az alapvető jogok biztosával folytatott levelezését. Amennyiben kétség merül fel a tekintetben, hogy a fiatakorú által küldött vagy a részére érkezett levél címzettje, illetve feladója a megjelölés ellenére nem a fenti felsorolásban szereplők egyike, úgy a címzett, illetve a feladó azonosítására szolgáló ellenőrzést kell végezni: a küldemény felbontására a fiatakorú jelenlétében kerül sor, jegyzőkönyv egyidejű készítése mellett.

A javítóintézeti növendékek számára a törvény heti két alkalommal legalább tíz perc időtartamú telefonbeszélgetést biztosít azzal, hogy a növendékek csak a javítóintézet által kijelölt készüléket használhatják a telefonbeszélgetések lebonyolítására. A telefonbeszélgetés ellenőrizhető, biztonsági okból félbeszakítható, ezen lehetőségekről azonban a fiatakorú tájékoztatása kötelező.

A fiatakorúnak küldött csomagok száma és gyakorisága nincs szabályozva, azonban a részére érkezett csomagot a növendék csak a csoportnevelő jelenlétében bonthatja fel. A csoportnevelő ellenőrzi, hogy a csomagban nem helyeztek-e el olyan tárgyat, amely az intézet rendjét, a növendékek egészségét, biztonságát veszélyeztetné.

A javítóintézet növendékének látogatását a kapcsolattartók részére kéthetente egy alkalommal

engedélyezni kell, a látogatás időtartama legalább fél óra és legfeljebb két óra időtartamú lehet. A fiatalok egy időben négy személy látogathatja, a látogatásra csak az intézet által kijelölt helyiségben kerülhet sor. A látogatók a fiatalok részére élelmiszert adhatnak át, azonban egyéb tárgy átadásához engedély szükséges. A látogatás rendjének bármelyik fél részéről történő megsértése esetén a látogatás - amennyiben a fél a szabálysértő viselkedést figyelmeztetés ellenére is folytatja - félbeszakítható. A törvény a látogatás kötelező félbeszakítását írja elő arra az esetre, ha a fiatal vagy látogatója az intézet biztonságát közvetlenül sértő vagy veszélyeztető magatartást tanúsít. A fiatal az egyházi jogi személy, a civil vagy karitatív szervezet képviselőjét látogatóként heti egy alkalommal fogadhatja. Előfordulhatnak olyan indokolt esetek, amelyek fennállása esetén rendkívüli látogatás válik szükségessé: erre az intézet igazgatója engedélyt adhat.

A javítóintézeti neveltek számára kiemelkedő jelentőséggel bírnak azok a kapcsolattartási formák, amelyek során elhagyhatják az intézet területét. Ilyen kapcsolattartási forma a kimenő, amely csak azt követően engedélyezhető, hogy a növendék legalább egy hónapot már kitöltött a javítóintézeti nevelésből. Kimenőre heti egy alkalommal, kettő és tizenkettő óra közötti időtartamban kerülhet sor, tartama a javítóintézeti nevelés tartamába beszámítandó.

A fiatalok a kimenő mellett nagy becsben tartják az eltávozás lehetőségét is, amelynek tartama szintén beleszámít a javítóintézeti nevelés tartamába. Eltávozás akkor engedélyezhető, ha a fiatal befogadása óta legalább két hónap eltelt. Kéthetente engedélyezhető kettőtől öt napig terjedő időtartamra azzal, hogy az eltávozások tartama összességében egy évben nem haladhatja meg a harminc napot. Az eltávozás tartamába az utazás időtartama is beszámítandó, erre a fiataloknak különös figyelmet kell fordítani, tekintettel arra, hogy ha az engedélyezett távollétról annak lejártával nem tér vissza a javítóintézetbe, úgy az szökésnek minősül, amely fegyelmi eljárást von maga után.

A fiatalok részére az iskolai téli szünet idején legfeljebb tíz nap, míg az iskolai nyári szünet idején legfeljebb huszonegy nap időtartamú - a javítóintézeti nevelés tartamába beszámítandó - szabadság engedélyezhető abban az esetben, ha a fiatal legalább két hónapot eltöltött a javítóintézetben. Kivételes esetben az egy hónapja az intézetben tartózkodó növendék is hazaengedhető legfeljebb egy hét időtartamra. A szabadság csak úgy engedélyezhető, ha előtte beszerzésre került a fiatalok

fogadó személy (szülő, gyám, más hozzátartozó) nyilatkozata arról, hogy a növendék lakhatását, ételmezését és felügyeletét biztosítja. A fogadó személynek nyilatkoznia kell arról is, hogy az utazás költségeit vállalja, és a szabadság leteltével gondoskodni fog a fiatalok intézetbe történő visszatéréséről. A fiatalok kérelmére az utazási költségek a fiatalok zsebpénzéből vagy a letéti pénzéből is fedezhetők, illetve ha az utazás költségei a egyéb módon nem biztosítottak, sor kerülhet azoknak a javítóintézet általi megelőlegezésére is.

A Bv. tv. új kapcsolattartási formaként vezette be a családi konzultációt, illetve a családterápiás foglalkozást, amelyek egyike sem minősül látogató-fogadásnak. A családi konzultációra a javítóintézetben kerül sor, a kapcsolattartásnak olyan kötetlen formája, amely a fiatalok vagy törvényes képviselője kérelmére engedélyezhető a javítóintézet igazgatója által. A családi konzultáción a szülőn kívül olyan személy is részt vehet, aki a Polgári Törvénykönyv alapján a fiatalokkal kapcsolattartásra jogosult, feltéve, hogy nincs olyan bírósági vagy gyámhatósági határozat, amely ezt a kapcsolattartási jogot korlátozta vagy megvonta. A családterápiás foglalkozásra kivételesen a javítóintézetben kívül is sor kerülhet, azonban a családi konzultációhoz hasonlóan a növendék vagy törvényes képviselője kérelmére engedélyezi a javítóintézet igazgatója, és azon a kapcsolattartásra nem jogosult szülő nem vehet részt. A foglalkozások számát az határozza meg, hogy a fiatalok családi kapcsolatai mekkora mértékben igényelnek fejlesztést annak érdekében, hogy a fiatalok társadalomba történő visszailleszkedése a lehető legkönnyebben történjen meg a javítóintézeti nevelés befejezését követően. Mind a családi konzultáció, mind a családterápiás foglalkozás fiatalok között is engedélyezhető.

A javítóintézeti nevelt számára - hozzátartozója igazolt súlyos betegsége vagy halála esetére - a javítóintézet igazgatója öt nap időtartamú rendkívüli eltávoztást engedélyezhet. A rendkívüli eltávoztás időtartamába az utazás ideje, a javítóintézeti nevelés tartamába pedig a rendkívüli eltávoztás ideje beleszámít. Arra az esetre, ha a fiatalok nem rendelkeznek letéti pénzzel, a törvény akként rendelkezik, hogy az utazás költségeit a javítóintézetnek kell a fiatalok számára biztosítania.

A fiatalok a fentiekben kifejtett távolléttel járó kapcsolattartási formákat meghaladóan a javítóintézetben kívül az alábbi, törvényben meghatározott esetekben tartózkodhat - feltéve, hogy azt a javítóintézet igazgatója engedélyezte:

- a fiataikorú - kérelmére - a javítóintézetben kívül lehet rész istentiszteleten;
- a fiataikorú - az ő és a törvényes képviselője közös kérelmére - a javítóintézetben kívül folytathatja a tanulmányait, azonban az engedélyezéshez szükséges a köznevelési vagy szakképzési intézménynek a fiataikorú felvételére kötelezettséget vállaló nyilatkozata is;
- a fiataikorú tartósan a javítóintézetben kívül töltheti azt az időt, amely a gyógyulásához szükséges, feltéve, hogy a javítóintézet a szükséges orvosi ellátást nem tudja biztosítani, a javítóintézet igazgatója döntését a szakorvosi vizsgálatra és javaslatra alapítja.

Míg a fenti esetekben a távollét az igazgató engedélyéhez volt kötött, addig a törvény nevesít egy negyedik esetet is, amikor a fiataikorú a javítóintézetben kívül engedéllyel tartózkodhat. Erre vonatkozóan a törvény megállapítja, hogy amennyiben a javítóintézetben annak feltételei nem állnak fenn, úgy a javítóintézet igazgatója gondoskodik arról, hogy a más ügyben javítóintézeti nevelést töltő kábítószer birtoklása miatt megindult büntetőügyben feltételes ügyészi felfüggesztés elrendelése esetén a fiataikorú a kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben vehessen részt, vagy más ellátásban, megelőző-felvilágosító szolgáltatásban részesülhessen. Kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a törvény ezen rendelkezése a legmesszebbmenőig végrehajtásra kerüljön, tekintettel arra, hogy a javítóintézeti nevelés végrehajtása során egyre gyakrabban jelentkező probléma a javítóintézetbe kerülő fiataikorúak kábítószerhez való viszonyulása.

III.1.5 A fiataikorúval szemben alkalmazható kényszerítő eszközök; a biztonsági intézkedés; a rendkívüli esemény és a javítóintézeti nevelés félbeszakítása

A törvény meghatározza azokat az eseteket, amikor a fiataikorúval szemben - ha lehetséges előzetes figyelmeztetést követően - kényszerítő eszköz alkalmazására kerülhet sor. Így kényszerítő eszköz alkalmazására kerülhet sor, ha a fiataikorú a javítóintézet rendjét, biztonságát sértő vagy veszélyeztető magatartást tanúsít, bármely személy életét, testi épségét, személyes szabadságát sérti vagy veszélyeztet, szökés vagy bűncselekmény megakadályozása érdekében szükséges. Amennyiben a felsorolt esetekben a fiataikorú az alkalmazott intézkedésnek ellenszegül, úgy vele szemben testi kényszer (megfogás, lefogás, ellökés, elvezetés és önvédelmi fogás) is alkalmazható. A törvény a testi kényszer alkalmazását akként korlátozza, hogy azt feltételekhez köti: csak az igazgató vagy távolléte esetén az ügyeletes vezető, ezek távollétében a biztonsági szolgálat vezetője

határozhat a testi kényszer alkalmazásáról, és a testi kényszerszert a fiatalokkal szemben csak az előírt képesítéssel rendelkező javítóintézeti rendész fogatosíthatja. További korlátozás, hogy a testi kényszerszert magatehetetlen személyrel szemben egyáltalán nem, míg a tizennegyedik életévét be nem töltött személyrel szemben csak korlátozott testi kényszer (lefogás, megfogás) alkalmazható. A kényszerítő eszköz alkalmazása nem folytatható, amennyiben az ellenszegülés megtört, vagy az intézkedés eredményességét már kényszerítő eszköz alkalmazása nélkül is biztosítani lehet. A kényszerítő eszköz alkalmazásáról az igazgatót haladéktalanul értesíteni kell, aki megvizsgálja a kényszerítő eszköz alkalmazásának jogszerűségét. Amennyiben az igazgató a kényszerítő eszköz használatát jogszerűtlennek minősíti, úgy köteles a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészséget nyolc napon belül, míg ha a kényszerítő eszköz alkalmazása következtében testi sérülés keletkezett vagy halál beálltára került sor, úgy haladéktalanul értesíteni.

Az intézet rendjének és a javítóintézeti neveltek életének, testi épségének védelme érdekében a fiatalokkal szemben biztonsági intézkedések, úgymint biztonsági ellenőrzés, vizsgálat és szemle, személyes használati tárgyainak és ruházatának átvizsgálása, csomag átvizsgálása, valamint elektronikus megfigyelési eszköz alkalmazhatóak, illetve különleges biztonsági intézkedésként a fiatalok biztonsági elkülönítése rendelhető el. A javítóintézet rendjének megtartása, illetve a házirend betartása érdekében, ezek ellenőrzése során a fiatalok orvosi vizsgálat alá vonható, azonban testüregének vizsgálatát csak orvos és csak egészségügyi okból végezheti el.

A biztonsági elkülönítés szabályait a törvényalkotó az alábbiak szerint rögzítette: annak elrendelésére a fiatalok felügyeletét ellátó dolgozó kezdeményezésre csak az intézet igazgatója vagy távolléte esetén az ügyeletes vezető jogosult azzal, hogy az elrendelésnek írásban kell megtörténnie, és arról a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészséget értesíteni kell. Az elrendeléssel egyidejűleg kezdeményezni kell a fiatalok haladéktalan orvosi vizsgálatát. Az orvos állapítja meg a biztonsági elkülönítés időtartamát, az azonban a huszonnégy órát nem haladhatja meg. Amennyiben a növendék magatartása ezen idő alatt nem rendeződik, úgy pszichiáter szakorvos rendelkezik a pszichiátriai kezeléséről, amelyet legfeljebb negyvennyolc óráig a biztonsági elkülönítőben, ezt meghaladó időtartamban az intézet egészségügyi részlegén vagy külső fekvőbeteg-ellátó intézményben kell folytatni. A biztonsági elkülönítő kialakításának meg kell felelnie annak a követelménynek, hogy a fiatalok ne tehessen kárt magában a biztonsági elhelyezés ideje alatt.

A növendék javítóintézetből történő szökését, az intézet területén elkövetett bűncselekményt, a biztonsági elkülönítést, a fiatalok öngyilkossági kísérletét, balesetét, halálát, valamint minden olyan eseményt, amely a javítóintézet rendjét súlyosan sérti, illetve veszélyezteti - mint rendkívüli eseményt - haladéktalanul jelenteni kell a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészség és a gyermek- és ifjúságvédelemért felelős miniszter felé.

A fiatalok kérelmére - amennyiben a növendék személyi vagy családi körülményei, illetve egészségi állapota indokolja - a javítóintézet igazgatója a javítóintézeti nevelés félbeszakítását engedélyezheti. A félbeszakítás időtartama egy évben tíz naptól három hónapig terjedhet, a félbeszakítás tartama a javítóintézeti nevelés időtartamában nem számít be. A gyermek- és ifjúságvédelemért felelős miniszter - amennyiben a növendék egészségi állapota ezt indokolja - a félbeszakítás időtartamát az engedélyezéstől számított maximum egy évig meghosszabbíthatja. A meghosszabbításra a javítóintézet előterjesztése alapján kerülhet sor, amely előterjesztésnek tartalmaznia kell a javítóintézet orvosának véleményét a fiatalok egészségi állapota vonatkozásában.

A fiatalok büntetőügyben történő idézése estén a törvény a javítóintézet kötelezettségeként rögzíti, hogy gondoskodjon a fiataloknak az idézésben megjelölt helyen és időben történő megjelenéséről. A fiatalok - saját, törvényes képviselője vagy védője kérésére - értesítésre is elő kell állítani. A fiatalok ügyész, nyomozó hatóság vagy más hatósági ügyben eljáró szerv általi kihallgatására a javítóintézetben is sor kerülhet, amennyiben ennek időpontja a javítóintézet igazgatójával előre egyeztetésre került. A fiatalok kihallgatásán részt venni szándékozó törvényes képviselőnek, illetve védőnek a javítóintézetbe való belépését nem lehet megtagadni. A fiatalok a nyomozó hatóságnak a nyomozási cselekmények lefolytatása érdekében kiadható azzal, hogy a nyomozási cselekmények végeztével a fiatalok haladéktalanul vissza kell szállítani az intézetbe. A fiatalok rendőrségi fogdán vagy büntetés-végrehajtási intézetben legfeljebb harminc napra helyezhető el, feltéve, hogy ellene újabb büntetőeljárás van folyamatban, és a rendőrségi fogdán vagy büntetés-végrehajtási intézetben történő elhelyezést a bíróság határozattal elrendelte. Ügyészi rendelkezés alapján a fiatalok rendőrségi fogdán legfeljebb huszonnégy óráig helyezhető el a bíróságnak a letartóztatás tárgyában a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, az ügyésznek azonban erről értesítenie kell a bíróságot. A nyomozó hatóság, az ügyészség, illetve a bíróság az ügyiratok teljes terjedelmű

megismerését a fiatalok részére biztosíthatja akként, hogy az iratokat a javítóintézetbe megküldi, vagy a bíróság és az ügyészség - valamint az ügyészség hozzájárulásával a nyomozó hatóság is - a fiatalok terhelt előállítását rendelheti el az iratok ismertetése végett. Amennyiben az ügyiratok megismerésére a javítóintézetben kerül sor, úgy a fiatalok felügyeletéről gondoskodni kell.

III.1.6. Jutalmazás és fegyelmi büntetés

A javítóintézeti nevelés céljának elérése érdekében rendkívüli jelentőséggel bír, hogy a javítóintézeti növendékek sikerélményekkel gazdagodjanak, ezért a fiatalok a javítóintézeti nevelés ideje alatt a tanúsított magatartása, a tanulásban, illetőleg a munkában elért eredményei, vagy rendkívüli helyzetben tanúsított helytállása alapján jutalomban részesülhet. A Bv. tv. által nevesített jutalmazási formák a következők: nevelői dicséret, igazgatói dicséret, tárgyjutalom, korábban kiszabott fegyelmi büntetés elengedése vagy enyhítése, egyéni vagy csoportos kulturális, illetve sportrendezvényen való részvétel engedélyezése, kimenő engedélyezése, eltávozás engedélyezése, szabadság engedélyezése. A nevelői dicséret kivételével a jutalmazási formák alkalmazására a javítóintézet igazgatója jogosult. A jutalom kimenő, eltávozás és szabadság a kapcsolattartásként engedélyezett kimenőtől, eltávozástól és szabadságtól elkülönül, azon felül engedélyezhető, azonban ugyanúgy beszámít a javítóintézeti nevelés tartamába. A jutalom szabadság mértéke évente egy alkalommal maximum tíz nap, a jutalom eltávozás évente két alkalommal legfeljebb öt nap, míg a jutalom kimenő havonta egy alkalommal maximum tizenkét óra időtartamú lehet.

Az a fiatalok, aki a kötelességét neki felróható módon megszegi, vét a javítóintézeti rendtartás vagy a házirend ellen, továbbá megszökik az intézetből, fegyelmi vétséget követ el. A törvény a jutalmazáshoz hasonlóan a fiatalokkal szemben kiszabható fegyelmi büntetéseket is taxatív felsorolja az alábbiak szerint: nevelői figyelmeztetés, igazgatói megrovás, egyes társas szórakozástól, programtól vagy rendezvénytől való eltiltás (legfeljebb egy hónapra), kimenő megvonása (legfeljebb két hónapra), eltávozás megvonása (legfeljebb három hónapra), soron következő kizárás, zárt jellegű javítóintézeti részlegben való elhelyezés. A nevelői figyelmeztetés és a zárt jellegű javítóintézeti részlegben való elhelyezés kivételével a fegyelmi büntetések együttesen is alkalmazhatók, míg a zárt jellegű részlegben való elhelyezés csak határozatban rendelhető el.

Fegyelmi vétség elkövetése esetén a fiatakorú felelősségét fegyelmi eljárás keretében kell megvizsgálni, amelyet a fegyelmi vétség elkövetésétől (ismertté válásától) számított három napon belül kell megindítani, és öt napon belül be is kell fejezni, ennek során a fiatakorú meghallgatása nem mellőzhető. A fegyelmi eljárás lefolytatására háromtagú fegyelmi bizottság jogosult, a fegyelmi eljárás részletes szabályai külön jogszabályban szerepelnek.

A fegyelmi eljárás eredményeként alkalmazott fegyelmi büntetésnek arányban kell állnia a vétség súlyával, a fegyelmi büntetés meghatározásakor figyelembe kell venni a fiatakorú személyiségét, életkorát, az esetleges korábbi fegyelmi vétségek számát és súlyát, valamint azt, hogy a fiatakorú őszinte megbánást tanúsít-e. Mindezek mellett a fegyelmi büntetés nem lehet megalázó, megszégyenítő, a kollektív büntetés nem megengedett, csoportos elkövetés esetén is egyéni büntetést kell megállapítani.

A fegyelmi vétséget elkövető növendék közvetítő eljárásban vehet részt, ebben az esetben a fegyelmi jogkör gyakorlója a fegyelmi eljárást, illetve a fegyelmi eljárás eredményeként már kiszabott fegyelmi büntetés végrehajtását felfüggesztheti. Közvetítői eljárásra a törvény abban az esetben biztosít lehetőséget, ha a fiatakorú a fegyelmi vétséget másik fiatakorú sérelmére követte el, és mind az elkövető, mint a sértett önkéntesen hozzájárul az eljárás lefolytatásához. Az eljárást a javítóintézet közvetítői eljárás lefolytatásához képesítéssel rendelkező tagja folytathatja le. A közvetítő eljárásban részt vevő felek az eljárás során bármikor dönthetnek úgy, hogy a részvételre vonatkozó hozzájárulás visszavonják. A felek az eljárás folyamán egyenrangúak, és önként kell egyezsége jutniuk. A közvetítői eljárás célja, hogy a felek között olyan megállapodás jöjjön létre, amely az elkövető tevékeny megbánását megalapozza, azonban a megállapodás nem lehet megalázó, megszégyenítő, jogszabályba ütköző, illetőleg ésszerűtlen. Folytatni kell a fegyelmi eljárást, illetve a fegyelmi büntetés végrehajtását, ha a felek bármelyike visszavonja a közvetítői eljárás lefolytatásához adott hozzájárulását, ha a közvetítői eljárás eredménytelen, vagyis megállapodás nem jön létre, illetve a megállapodásban foglaltakat a fegyelmi vétség elkövetője nem teljesíti.

Súlyos fegyelmi vétség a fiatakorú szökése a javítóintézetből. Szökésnek minősül, ha a fiatakorú a javítóintézetből - vagy engedélyezett távolléte alatt a kijelölt tartózkodási helyéről - engedély nélkül eltávozik, valamint az az eset, amikor a fiatakorú az engedélyezett távollét időtartama lejártát

követően a javítóintézetbe nem tér vissza. A szökésben töltött idő a javítóintézeti nevelés tartamába nem számítható be. Szökés esetén a javítóintézet igazgatója a szökésről készített javítóintézeti jelentést haladéktalanul megküldi a büntetés-végrehajtási bírónak, aki a jelentés, mint előterjesztés alapján elfogatóparancsot bocsát ki a fiataikorúval szemben. A jelentés a jogszabályban meghatározott adatokat tartalmazza, valamint a jelentéshez mellékelni kell a fiataikorú fényképét is. Abban az esetben, ha a fiataikorú a javítóintézetbe önként visszatér, a büntetés-végrehajtási bírót erről a tényről haladéktalanul, de legkésőbb huszonnégy órán belül értesíteni kell. A büntetés-végrehajtási bíró ebben az esetben az elfogató parancsot visszavonja.

A fiataikorúval szemben a szökés miatt meg kell indítani a fegyelmi eljárást. Amennyiben a fegyelmi eljárás eredményeként a fegyelmi vétség megállapítására kerül sor, úgy az erről szóló határozatot meg kell küldeni a fiataikorú törvényes képviselője részére.

A törvény kötelező jelleggel mondja ki, hogy a javítóintézetből megszökött fiataikorú számára a javítóintézetbe történt visszakerüléstől számított két hónapig kimenőt, eltávozást vagy szabadságot nem lehet engedélyezni.

Abban az esetben, ha a fegyelmi eljárás azzal a megállapítással zárul, hogy a fiataikorú az intézet rendjét súlyosan megsértette, úgy a fegyelmi bizottság a javítóintézet igazgatójának a javítóintézeti tanács összehívását indítványozza. Az intézeti tanács feladata, hogy az eset összes körülményeinek, a fiataikorú intézeti életútjának vizsgálata és a fiataikorú meghallgatása alapján javaslatot tegyen az intézet igazgatójának a fiataikorú zárt jellegű javítóintézeti részlegben történő elhelyezésére, illetve annak mellőzésére. Amennyiben az intézeti tanács javaslata, vagy javaslatának igazgató általi mellőzése eredményeként a fiataikorú zárt jellegű részlegen való elhelyezésére nem kerül sor, úgy a fegyelmi bizottság más büntetést alkalmaz a fiataikorúval szemben.

A javítóintézet rendjét ismételten és súlyosan megsértő fiataikorú az igazgató döntése alapján, de az intézeti tanács javaslatára - a fiataikorú nevelőjének és a pszichológus véleményének beszerzését követően - legfeljebb két hónapra zárt jellegű javítóintézeti részlegen helyezhető el. Az elhelyezést az intézeti tanács javaslatára az igazgató egy hónappal meghosszabbíthatja, amennyiben a fiataikorú magatartása ezt indokolja, azonban a döntés előtt ismételten ki kell kérni a nevelő és a pszichológus

véleményét. Amennyiben a fiataikorú magaviseletére tekintettel megállapítható, hogy a zárt jellegű részlegen történő elhelyezés már nem szükséges, úgy ezen fegyelmi büntetés végrehajtását meg kell szüntetni.

A zárt jellegű részlegen elhelyezett fiataikorú - az orvosi kezelés kivételével - a javítóintézetben kívüli programon nem vehet részt, kimenőre, eltávozásra - ide nem értve a rendkívüli eltávozást -, valamint szabadságra nem mehet.

A fiataikorú a zárt jellegű javítóintézeti részlegen történő elhelyezést kimondó határozat ellen a határozat közlésekor jelentheti be, ha bírósági felülvizsgálatot kér, az erre irányuló kérelmének bejelentésére a későbbiekben már nincs lehetősége. A zárt jellegű javítóintézeti részlegen történő elhelyezést kimondó határozatot a fiataikorú törvényes képviselője részére kézbesíteni kell.

III.1.7 Az ideiglenes elbocsátás

A javítóintézeti nevelés intézkedés hátrányosabb lenne, mint a szabadságvesztés büntetés, ha nem lenne lehetőség arra, hogy a fiataikorút a javítóintézeti nevelés tartamának kitöltését megelőzően ideiglenesen elbocsássák a javítóintézetből. Ennek a Btk-ban rögzített törvényi feltétele, hogy a fiataikorú a javítóintézeti nevelés fele tartamát, de legalább egy évet eltöltsön a javítóintézetben. A Bv. tv. további feltételként szabja, hogy a fiataikorú a javítóintézeti nevelés tartama alatt olyan magatartást tanúsítson, amely alapján megalapozottan feltehető, hogy az intézkedés célja a javítóintézeti tartózkodás nélkül is elérhető. Az ideiglenes elbocsátásról a bíróság - büntetés-végrehajtási bírósági - határoz, az ideiglenes elbocsátás tartama alatt a fiataikorú pártfogó felügyelet alatt áll.

Nem részesülhet az ideiglenes elbocsátás kedvezményében az a fiataikorú, akivel szemben fegyelmi eljárás során legalább három alkalommal azért állapítottak meg fegyelmi felelősséget, mert a javítóintézetet engedély nélkül hagyta el. A fiataikorú, a védője, illetve a törvényes képviselője kérelmére a büntetés-végrehajtási bírósági az intézeti tanács előterjesztésére kivételesen a növendék megváltozott magatartására figyelemmel a fenti esetben is dönthet azonban az ideiglenes elbocsátás mellett. A büntetés-végrehajtási bírósági az ideiglenes elbocsátás kérdésében minden esetben az intézeti

tanács előterjesztése alapján határoz. Az intézeti tanács az előterjesztést az ideiglenes elbocsátás esedékességét megelőzően két hónappal nyújtja be, amelynek része a növendékre vonatkozó nevelői és pszichológusi vélemény is. Az előterjesztésben az intézeti tanács javaslatot tesz az ideiglenes elbocsátás időpontjára, valamint a pártfogó felügyelet idejére előírandó külön magatartási szabályokra. Amennyiben az intézeti tanács külön magatartási szabályok előírását látja szükségesnek, úgy a javítóintézet az ideiglenes elbocsátás esedékessége előtt három hónappal a büntetés-végrehajtási bírónál pártfogó felügyelői vélemény beszerzését javasolhatja.

Az ideiglenes elbocsátás előkészítése során a javítóintézet a fiatalkorú lakcíme (illetve tényleges tartózkodási helye) szerint illetékes pártfogó felügyelővel együttműködik, az együttműködés elősegítése érdekében a javítóintézet az ideiglenes elbocsátás időpontját legalább két hónappal megelőzően értesíti az ideiglenes elbocsátásról a pártfogó felügyelői szolgálatot. Ezen időponttól kezdődően a pártfogó felügyelő a növendékkel rendszeresen tarthatja a kapcsolatot.

Az előkészítés a fiatalkorú családjába, gondozását ellátó nagykorú személyhez történő visszafogadására, ha ez nem lehetséges, úgy a megfelelő elhelyezésére, valamint a fiatalkorú tanulmányainak folytatására, munkába állására irányul. Amennyiben az ideiglenes elbocsátás idején a növendék nagykorú, úgy elő kell segíteni, hogy a fiatalkorúnak legalább a lakhatása biztosított legyen.

A Btk-ban megjelölt okokon kívül a Bv. tv. még egy esetet rögzít, amelynek bekövetkezése esetén az ideiglenes elbocsátást meg kell szüntetni: amikor a fiatalkorú a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi. Ebben az esetben a pártfogó - vagy a pártfogó értesítése mellett a rendőrség - a megszüntetés érdekében az ügyészséghez fordul, egyben megjelöli a bizonyítási eszközöket is.

A javítóintézeti nevelés folytatásának vagy ideiglenes fogamatba vételének elrendelése esetén a fiatalkorút az a javítóintézet fogadja vissza, ahonnan az ideiglenes elbocsátás történt.

III.1.8 A javítóintézeti nevelés megszűnése

A javítóintézeti nevelés megszűnik, ha a bírósági ítéletben meghatározott tartama letelt, illetve ha a növendékkel szemben a javítóintézeti nevelés tartama alatt szabadságvesztés büntetést szabnak ki. A törvény értelmében a huszonegyedik életévét betöltött fiatakorút a javítóintézetből el kell bocsátani. Igaz ez akkor is, ha a fiatakorú ideiglenes elbocsátáson van, függetlenül attól, hogy az ideiglenes elbocsátás tartamából még milyen időtartam van hátra, ebben az esetben az ideiglenes elbocsátás véglegessé válik a huszonegyedik életév betöltésével.

A végleges elbocsátás előtt a javítóintézet a gyermekjóléti szolgálat segítségével teszi meg a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy a fiatakorú a családjába visszatérhessen, esetlegesen önálló életet kezdhessen, munkát találjon vagy átképzésen vehessen részt. Előfordulhat, hogy a javítóintézetből kikerülő fiatakorú a családjába nem tud visszatérni, ebben az esetben a javítóintézet keres a számára lakhatási lehetőséget.

Az elbocsátásról és az ideiglenes elbocsátásról annak esedékessége előtt hatvan nappal a tizennyolcadik életévét be nem töltött fiatakorú törvényes képviselőjét értesíteni kell. Szabadításkor a fiatakorút a javítóintézet székhelyén kell a szülői felügyeletet gyakorló szülőjének vagy a gyámjának átadni, a fiatakorú a javítóintézetet kíséret nélkül nem hagyhatja el, kivéve, ha ahhoz a törvényes képviselője írásban hozzájárult. Amennyiben a növendék a szülőjéhez vagy a gyámjához nem térhet haza, úgy a javítóintézet a szükséges intézkedések megtétele végett a gyámhatóságot keresi meg. A Bv. tv. rendelkezése értelmében, ha a fiatakorúért a törvényes képviselő az elbocsátáskor nem jelent meg, és előzetesen ahhoz sem járult hozzá, hogy a fiatakorú kíséret nélkül hagyhassa el a javítóintézetet, úgy a javítóintézet az illetékes szervnél haladéktalanul kezdeményezi a fiatakorú ideiglenes elhelyezésével kapcsolatos eljárást, majd a gondoskodik a fiatakorúnak az ideiglenes elhelyezésről szóló határozatban megjelölt gondozási helyére történő szállításáról. A gyermekvédelmi gyám meg nem jelenése esetére a törvény a javítóintézet intézkedési kötelezettségeként a gyermekvédelmi gyám illetékessége szerinti területi gyermekvédelmi szakszolgálat értesítését írja elő, a fiatakorú gondozási helyre történő szállításáról a gyermekvédelmi szakszolgálat szervezi meg.

Az elbocsátással/ideiglenes elbocsátással egyidejűleg a fiatalkorú a letéti pénzét, letétként kezelt értéktárgyait, a saját ruházatát és az okmányait (igazolványát, bizonyítványát), valamint az elbocsátó levelét megkapja.

III.1.9 Az utógondozás

A javítóintézet utógondozói részleget működtet azon fiatalkorúak részére, akik a családjukhoz valamilyen oknál fogva nem térhetnek vissza, továbbá lakhatási lehetősége és a megélhetés feltételei az elbocsátás időpontjára megnyugtatóan nem sikerült megteremteni. Az utógondozói részlegben való elhelyezést megalapozza az is, ha a fiatalkorú a megkezdett tanulmányait a javítóintézeti képzés keretén belül kívánja befejezni. Az utógondozói részlegen történő elhelyezés csak azoknak a fiatalkorúaknak biztosítható, akiknek a javítóintézeti nevelése a huszonegyedik életév beöltése vagy a bírósági ítéletben meghatározott időtartam kitöltése miatt szűnt meg.

Az utógondozói részlegen történő elhelyezést a fiatalkorúnak írásban kell kérelmeznie, amely kérelem elbírálására - az intézeti tanács javaslatának figyelembevételével - az intézet igazgatója jogosult. Az utógondozói részlegen való elhelyezést is az intézet igazgatója jogosult megszüntetni, erre három esetben kerülhet sor: a fiatalkorú kérelmére, ha az elhelyezés okai megszűntek, továbbá akkor, ha a fiatalkorú a javítóintézet rendjét megszegi.

III.1.10 Az együttes elhelyezés

Különleges és ezért szabályozást igénylő eset, ha a fiatalkorúnak gyermeke van. Ebben az esetben a fiatalkorú - javítóintézeti igazgató által elbírált - kérelmére a gyermeke a javítóintézet e célból kialakított részlegén a fiatalkorúval együtt helyezhető el. A javítóintézet igazgatója a döntés meghozatalát megelőzően beszerzi a fiatalkorú gyermekének ügyében eljáró gyámhivatal véleményét azzal kapcsolatban, hogy az együttes elhelyezés a gyermek érdekét szolgálja-e.

Az együttes elhelyezés engedélyezésének két - együttes - feltétele van: a fiatalkorúnak vállalnia kell gyermeke gondozását, és a gyermek törvényes képviselőjének hozzá kell járulni ahhoz, hogy a gyermek a javítóintézetben kerüljön elhelyezésre. Nem engedélyezhető az együttes elhelyezés abban

az esetben, ha a fiataikorú szülői felügyeleti jogát a bíróság valamennyi gyermeke vonatkozásában megszüntette, ha a fiataikorú ellen a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt eljárás indult, illetve akkor, ha a fiataikorú a gyermek gondozását, nevelését az egészségi állapota miatt nem képes ellátni. E harmadik esetben a szoptatott gyermeket a javítóintézet gyermekkörletén el lehet helyezni.

A gyermekét gondozó fiataikorú napirendjét úgy kell kialakítani, hogy az lehetővé tegye a gyermekkel kapcsolatos gondozási feladatok ellátását is. A javítóintézetnek kell gondoskodnia a gyermek felügyeletéről arra az időtartamra, amikor a fiataikorú az oktatási-képzési vagy fejlesztő foglalkozáson tartózkodik.

A várandós és kisgyermeke fiataikorúnak a Bv. tv-ben nem szabályozott, a fiataikorú egészségét és a gyermek fejlődését szolgáló jogai nem korlátozhatók. Abban az esetben, ha a fiataikorú a gyermekét a javítóintézeti nevelés időtartama alatt szüli meg, úgy a gyermeket egy éves koráig az édesanyjával együtt kell elhelyezni, feltéve, hogy az együttes elhelyezést kizáró ok nem áll fenn.

Együttes elhelyezés esetén heti egy alkalommal kapcsolattartást és a gyermek fejlődésére vonatkozó kielégítő tájékoztatást kell biztosítani a másik, szülői felügyeletet gyakorló vagy kapcsolattartásra jogosult szülő, illetve a gyám részére.

A javítóintézet igazgatója határozattal megszüntetheti a fiataikorú és a gyermeke együttes elhelyezését, amennyiben a fiataikorú a gyermeket elhanyagolja, bántalmazza, vagy a fejlődését egyéb módon veszélyezteti, ezen döntéséről a javítóintézet igazgatója a gyámhatóságot haladéktalanul értesíti. Az együttes elhelyezés megszüntetése esetén a javítóintézet intézkedik a gyermek és a fiataikorú elkülönítéséről, és biztosítja a gyermek ellátást a gyámhatóság intézkedéséig.

III.2 A javítóintézetek rendtartásáról szóló 1/2015 (I.14) EMMI rendelet

A javítóintézetek rendtartásáról szóló 1/2015. (I.14.) EMMI rendelet az általános rendelkezések között szabályozza a javítóintézet szervezeti és működési szabályzatának elkészítését, a házirend és a szakmai program kötelező tartalmi elemeit, a belső szabályzatok elkészítését, a javítóintézeti elhelyezés tárgyi feltételeit. Ebben a fejezetben kapott helyet a biztonsági elkülönítő kialakítására

vonatkozó szabályozás is, amelynek értelmében azt úgy kell kialakítani, hogy a fiatalkorúnak lehetősége legyen a tisztálkodásra és illemhely használatára, a fiatalkorú azt el ne hagyhassa, magába kárt nem tehessen, a benne lévő felszerelési és berendezési tárgyakat úgy kell megválasztani, hogy azok ne okozzanak sérülést, de fokozott igénybevétel esetén is ellenállók legyenek, a határoló szerkezeteket ne lehessen megbontani és a fiatalkorút folyamatosan megfigyelés alatt lehessen tartani.

A II. fejezet tartalmazza a javítóintézeti neveléssel kapcsolatos részletes szabályokat, így a javítóintézet befogadással kapcsolatos feladatait, a fiatalkorú megillető teljes körű ellátás tartalmát, a gondozás, nevelés és felügyelet, valamint az oktatás és a képzés során a javítóintézetre háruló feladatokat. A rendelet előírása szerint a javítóintézeti nevelés során többek között kiemelten kell foglalkozni a fiatalkorú önellátásra való képességének fejlesztésével, az egészségmegőrzéssel, a testi és lelki egészségfejlesztéssel, a családi kapcsolatokra felkészítéssel, a káros szenvedélyek (alkohol- és kábítószer-fogyasztás, dohányzás) veszélyeivel és a megelőzéssel, támogatni kell a dohányzásról való leszokást. A rendelet szerint „a javítóintézetben olyan kompenzáló és korrigáló nevelést kell a fiatalkorú számára biztosítani, amely egyidejűleg törekszik a fiatalkorú megelőző életútja hiányainak pótlására és a fiatalkorú bűnelkövetésének hátterében rejlő hibás viszonyulási rendszer kijavítására, ... és gondoskodni kell arról, hogy a fiatalkorú hozzájusson ahhoz a terápiához, amely személyiségfejlődésének korrekciójához, személyiségzavara, beilleszkedési zavara enyhítéséhez, szenvedélybetegsége gyógyításához szükséges, valamint arról, hogy a fogyatékossgal élő fiatalkorú megfelelő gyógypedagógiai ellátásban részesüljön.”⁶. A javítóintézeti nevelés során elő kell segíteni, hogy a fiatalkorú műveltségi szintje emelkedjen, ismeretei bővüljenek, képességei kibontakozhassanak, szabadidejét hasznosan és kulturáltan töltse el, ehhez számára javítóintézetben belüli és azon kívüli programokat kell biztosítani. Egyidejűleg gondoskodni kell a testmozgás lehetőségéről a fiatalkorú az egészséges fejlődése és mozgásigénye kielégítése érdekében. Fontos garanciális szabály, hogy amennyiben a fiatalkorú nem rendelkezik letéti pénzzel, úgy az ellene folyamatban lévő büntetőeljárásban az azzal kapcsolatos levelezés, valamint a jogorvoslati nyilatkozat miatt a védővel folytatott telefonbeszélgetés költségét a javítóintézet biztosítja.

Az oktatással és a képzéssel kapcsolatos előírások közül kiemelendő, hogy a rendelet a javítóintézet

⁶A javítóintézeti rendtartásról szóló 1/2015 (I.14) EMMI rendelet 26. § (2)-(3) bekezdés

feladatává teszi a fiatalkorú iskolai hiányosságainak pótlásának, megkezdett tanulmányai folytatásának, és a munkaerő-piaci esélyeit növelő képzettség megszerzésének elősegítését.

A rendelet részletes szabályozást tartalmaz továbbá a fegyelmi eljárás lefolytatására, a zárt jellegű intézeti részlegben való elhelyezésre, a fiatalkorú előállítására és kihallgatására vonatkozóan, és meghatározza az elbocsátás előkészítésével, az ideiglenes és a végleges elbocsátással kapcsolatos javítóintézeti és utógondozói feladatokat.

Az utánkövetés tekintetében a rendelet meglehetősen szűkszavú: a javítóintézet csak az ideiglenesen elbocsátott fiatalkorú életkörülményeinek alakulását kíséri figyelemmel, azt is csak a pártfogó felügyelői jelentések alapján. A rendelet lehetőséget ad arra, hogy az utógondozó a volt növendék kérésére tanácsadással vagy az ügyek intézéshez nyújtott segítséggel támogassa a volt ellátott beilleszkedését, önálló életvitelét.

A rendelet szabályozza továbbá a fiatalkorú letartóztatásának javítóintézetben történő végrehajtása során alkalmazandó előírásokat is.

III.3 A javítóintézeti nevelés és a szabadságvesztés büntetés végrehajtása közötti lényeges, a büntetés céljára is kiható különbségek

A Bv. tv. a 192. §-tól a 204. §-ig terjedően tartalmaz rendelkezéseket a fiatalkorúakkal szemben végrehajtandó szabadságvesztés büntetéssel kapcsolatosan.

A törvény előírása szerint a fiatalkorúakkal szemben kiszabott szabadságvesztés büntetést a fiatalkorúak számára létrehozott büntetés-végrehajtási intézetben, vagy annak elkülönített részében kell végrehajtani. Ez azonban nem akadályozza annak, hogy a fiatalkorú - szemben a javítóintézettel - felnőtt korú elítéltekkel is találkozzon: a működés érdekében felnőtt korú elítélt is elhelyezhető a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében. Ennek azért van különös jelentősége, mert - annak ellenére, hogy a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében elhelyezett felnőttkorúak kiválasztása nyilván gondosan, a fiatalkorúak érdekeinek szem előtt tartásával történik - a fiatalkorú különböző „praktikákat” tanulhat a felnőtt korútól. Ezzel szemben a javítóintézeti nevelés nincs lehetősége olyan személlyel találkozni, aki már megtapasztalta a börtönlétet és annak „túléléséhez”

különböző praktikákat taníthatna neki, vagy éppen tippeket adhat újabb bűncselekmények elkövetéséhez.

A szabadságvesztés büntetés végrehajtása során - hasonlóan a javítóintézeti nevelés végrehajtása során tanúsítotthoz - különösen gondosan kell eljárni a fiatalok oktatása, személyiségének fejlesztése, testi fejlődése és a tankötelezettség érvényesítése érdekében, figyelemmel az első szakmához jutás lehetőségének megteremtésére is. Ennek érdekében a fiatalokat a büntetés-végrehajtási intézetben is a külön törvényben meghatározott életének betöltéséig terheli a tankötelezettség. Ugyanakkor büntetés-végrehajtási intézet és általános iskola közötti szerződés hiánya esetén, a fiatalok csak egyéni munkarend alapján folytathatja tanulmányait a büntetés-végrehajtási intézet és az illetékességi területén lévő iskola között létrejött együttműködési megállapodás alapján. Nyilvánvaló különbség van a javítóintézetek által biztosított oktatás és az egyéni munkarend alapján biztosított oktatás között. A különbség pedig akár döntő is lehet a szabadulást követően: a javítóintézeti nevelt a javítóintézetben folytatott tanulmányok, foglalkozások következtében piacképesebb tudással rendelkezhet, nagyobb esélye lehet a törvénytisztelő életre, a bűnismétlés elkerülésére, mint a büntetés-végrehajtási intézetből szabadult fiataloknak. Némiképpen árnyalja a helyzetet, hogy a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka engedélyt adhat arra, hogy a fiatalok tanulói jogviszonyt létesítsen külső oktatási intézménnyel, ebben az esetben a fiatalok az oktatási intézményben teljesíti iskolalátogatási és vizsgakötelezettségét. Ennek engedélyezése azonban függ az elkövetett bűncselekménytől, a biztonsági kockázatoktól, és a parancsnok figyelembe veszi a fiatalok korábbi magaviseletét, tanulmányi eredményeit és a szorgalmát is. Természetesen nem az a jellemző, hogy a büntetés-végrehajtási intézet nem áll szerződéses kapcsolatban alapfokú oktatást biztosító intézménnyel, azonban egy ilyen intézmény sem úgy foglalkozik a büntetés-végrehajtási intézet fiataljaival, mint ahogyan a javítóintézet oktatói, pedagógusai foglalkoznak az általuk ismert - és itt gondolok az elkövetett bűncselekményre, a családi háttérre - fiatalok növendékekkel. Nem elhanyagolható körülmény az sem, hogy a javítóintézetben pedagógusok és nevelő-gondozó munkát segítő személyek dolgoznak és látják el a fiatalok felügyeletét, a büntetés-végrehajtási intézetben pedig büntetés-végrehajtási őrök. A javítóintézetben a megfelelő képzés és az egy dolgozóra jutó alacsony gyermekszám biztosíthatja a nevelő/felügyelő munka magas minőségű elvégzését, a növendékekre így megfelelő mennyiségű és szakképzettségű figyelem fordítható, mely az intézet elhagyását

követően is segíti őket abban, hogy elsajátítsák a megfelelő értékeket és a társadalomba beilleszkedjenek.

Az új Bv. tv. a büntetés-végrehajtási intézetben is lehetőséget ad a családi konzultációra, illetve családterápiás foglalkozásra. Ez azért fontos, mert ezzel további lehetőség biztosított a fiatalok számára, hogy a családi kapcsolataik ne lazuljanak nagyobb mértékben, mint ami a büntetés jellegéből egyébként következik. Sajnálatos tény, hogy a fiatalok családjának anyagi lehetőségei sok esetben nem teszik lehetővé a rendszeres látogatást sem, így nem tudnak élni ezzel a kapcsolattartási formával sem. Természetesen mindez igaz a javítóintézeti nevelés vonatkozásában is, azonban - nyilván jellegéből adódóan - a fiataloknak több a lehetősége a javítóintézet elhagyására: kimenő, eltávozás, szabadság. A Bv. tv. lehetőséget biztosít arra, hogy a javítóintézeti szabadság vonatkozásában az utazási költségek a fiatalok zsebpénzéből vagy a letéti pénzéből legyenek fedezve, illetve ha az utazás költségei egyéb módon nem biztosítottak, sor kerülhet azoknak a javítóintézet általi megelőlegezésére is. Ha a fiatalok családjának anyagi körülményei nem teszik lehetővé a látogatást, a javítóintézeti neveltek így akkor is van lehetősége a családjához utazni. Ez a lehetőség nem adott a büntetés-végrehajtási intézetben: az intézet az eltávozás költségeit nem előlegezi meg fiatalok esetében sem, költségtérítés nélküli előállítás csak tizenharmadik életévét be nem töltött fiatalok részére biztosított, feltéve, hogy a fiatal a súlyos beteg közeli hozzátartozóját szeretné meglátogatni, vagy közeli hozzátartozója temetésén szeretne részt venni.

III.4 A javítóintézeti nevelés előnyei és hátrányai

A javítóintézeti nevelés Janus-arcú intézmény a magyar jogrendszerben: a gyermekvédelmi rendszer része, ugyanakkor büntetőjogi funkcióval rendelkezik. Egyfelől büntető jellegű intézkedésként kerül sor az alkalmazására, másrészt viszont „nevelő hatásának kiemelkedő szerepe miatt egyfajta visszatérő mechanizmus is: fő célja a társadalmi együttélés készségének sikeres kialakítása, a reszocializáció elősegítése bűncselekményt elkövető fiatalok esetében.”⁷

Rácz Andrea és dr. Lénárd Krisztina „A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatása” című kutatása során készített SWOT-analízis a javítóintézeti nevelés vonatkozásában 11 erősséget és 21 gyengeséget

⁷Rácz Andrea - Dr. Lénárd Krisztina: A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatása; Kapocs: 5/2003, 6. oldal

tárt fel. Erősségek között szerepel, hogy a javítóintézeti nevelés megfelelő pszichológia-pedagógiai nevelési programot tud biztosítani; az intézmények nevelési elvei adekvátak a gyakorlatra és kielégítő tárgyi-szakmai feltételekkel rendelkeznek; az ott dolgozó szakemberek képzettsége megfelelő, az oktatás a fiatalok képességeihez igazodik: az egyéni fejlesztés, a felzárkóztatás, a hátránycsökkentés része az oktatási programnak; alternatív nevelési módszereket alkalmaznak; az intézmények nyitnak a fiatalok mezo-környezete felé; a fiatalok bűnelkövetők nevelésében a példamutatás, következetesség érvényesül; a szakemberek számára biztosított a képzés; nagy hangsúlyt fektetnek a szülőkkel való kapcsolattartásra; és végül, de nem utolsósorban a jogalkalmazókkal jó az intézetek szakmai kapcsolata, hatékony együttműködés alakult ki.⁸

Fejlesztendő területnek - gyengeségnek - jelölik meg a pártfogói hálózat kiépítésének és monitoring-rendszere kidolgozásának szükségességét a társadalmi integráció elősegítése érdekében; megjelenik a lépcsőzetes kiléptetést segítő szervezetek - szociális munkás, pártfogó, családterapeuta, ifjúságvédő - összekapcsolásának, az utógondozói hálózat kiépítésének szükségessége; erősíteni kell az alapoktatást és a hátrányos helyzetű fiatalok oktatására alternatív módszereket és pedagógiai segédeszközöket kell kidolgozni és bevezetni; a javítóintézetben is erősíteni kell a nyelvoktatást, elő kell segíteni az informatikai ismeretek bővítését; versenyképes szakmák tanulására kell lehetőséget biztosítani; ki kell alakítani az utánkövetés rendszert, elő kell segíteni a javítóintézetek külső kapcsolatainak erősítését, a külvilággal meg kell ismertetni a javítóintézetek világát, a javítóintézeti nevelésbe be kell vonni a családot, tekintettel a család támogatóerejére, a javítóintézetben előzetes letartóztatásukat töltő fiatalok esetén erősíteni kell a családdal való kapcsolattartást, büntetőügy miatti bizonytalanságot pszichológiailag is orvosolni kell.⁹

IV. Fiatalok elkövetők

A statisztikai adatok szerint a fiatalok által elkövetett bűncselekmények többsége vagyon elleni bűncselekmény, ideértve a vagyon elleni erőszakos bűncselekményeket is, valamint gyakori a garázdaság. Sajnálatos módon egyre többször kerülnek a bíróság elé olyan fiatalok, akik a rablás minősített esetét követték el, illetve olyanok, akik a fentebb felsorolt bűncselekményeket

⁸Rácz A. - Dr. Lénárd K.: A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatása; Kapocs: 5/2003, 20. oldal

⁹Rácz A. - Dr. Lénárd K.: A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatása; Kapocs: 5/2003, 20-21. oldal

halmazatban követték el. A fiatalkorúak ügyeire kijelölt bírók a gyakorlatuk során a fokozatosság elvét alkalmazták, végrehajtandó szabadságvesztés büntetést csak végső esetben alkalmaznak, amikor a korábbi intézkedések, illetve szabadságelvonással nem járó büntetések eredményre nem vezettek. Az általam megkérdezett bírók egyöntetűen akként nyilatkoztak, hogy a fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben a javítóintézeti nevelés alkalmasabb a kriminál-politikai célok elérésére. Kiemelték, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben lényegesen magasabb azoknak a fiatalkorúaknak a száma, akik a szabadságelvonás ideje alatt szexuális visszaélések áldozataivá válnak. Egyetértettek abban is, hogy az, hogy a fiatalkorú bűnismétlővé válik-e, nagy szerepe van abban, hogy a fiatalkorú milyen környezetbe tér haza.

Az általam megkérdezett bírók többnyire akkor alkalmaznak javítóintézeti nevelés intézkedést, ha az elkövetett bűncselekmény, annak körülményei, valamint az elkövető személyiségjegyei és családi viszonyai alapján az alkalmasabbnak tűnt a fiatalkorú fejlődésének helyes irányba terelésére, illetve annak elősegítésére, hogy a fiatalkorú a társadalom hasznos tagjává váljon. Azt, hogy a fiatalkorúval szemben intézkedés vagy büntetés alkalmazására került sor, nagymértékben meghatározza az is, hogy a fiatalkorú az ítélet meghozatalakor hány éves volt. A bírók egyre inkább figyelembe veszik az ítélet meghozatalakor, hogy a javítóintézeti neveléssel a büntetés célja bizonyos esetekben hatékonyabban elérhető, ez leginkább az elkövető személyiségétől függ.

Az általános tapasztalatok alapján azok között a fiatalkorúak között, akik a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében szabadságvesztés büntetést töltöttek, nagyobb a bűnismétlés aránya, mint a javítóintézeti nevelésben résztvevők között. Ennek oka, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben - legyen az akár fogház vagy börtön - már olyanok vannak, akiktől lehet „tanulni”, így az első bűntényes is olyan „praktikákat” tanul meg, amely elősegíti a bűnismétlést. A bűnismétlés nagyobb arányának oka lehet az is, hogy a társadalom a büntetés-végrehajtási intézetből kikerült fiatalkorúakkal szemben előítéletesebben viselkedik, mint a javítóintézeti nevelttel szemben.

Álláspontom szerint megfontolandó lenne, hogy a szabadságvesztés büntetés végrehajtására kisebb intézményekben kerüljön sor, amelyek méretüknél fogva alkalmasak lennének arra, hogy a fiatalkorúval szemben kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtása személyre szabott legyen. Ennek azért lenne jelentősége, mert így az elítélt olyan ismeretekre, tudásra tehetne szert, amelyet

a saját családjában - vagy család hiányában a gyermekvédelmi intézményekben - soha nem fog tudni megszerezni. Általános, nem csak a bűnelkövetőkre, hanem a teljes fiatal felnőtt generációra jellemző probléma, hogy az életvezetésük során felmerülő problémákat önállóan nem tudják megoldani, ügyeiket nem tudják intézni, mert nem tudják, hogy hová kell fordulniuk, alapvető jogaikkal és kötelezettségeikkel sincsenek tisztában. Ezt az általános problémát a bűnelkövető fiatakorúaknál még hangsúlyosabbá teszi, hogy alacsony iskolázottsággal rendelkeznek, a társadalom részéről nagyfokú bizalmatlansággal, olykor előítélettel szembesülnek, sokszor családi segítségre sem számíthatnak. E kettő együttes fennállása gyakran teljesen lehetetlenné teszi, hogy a fiatakorú munkát vállaljon, ezáltal megélhetése nem biztosított, ismételt bűnelkövetővé válik.

V. A statisztika, és ami mögötte van

Az Aszódi Javítóintézet honlapján megtalálhatók a 2018. évre vonatkozó statisztikai adatok¹⁰, amelyek szerint 2018. december 31. napján az engedélyezett 160 férőhelyből 114 volt betöltött, a javítóintézetben tartózkodók mindegyike jogerős ítélettel került a javítóintézetben elhelyezésre. A javítóintézeti neveltek közül 1 személy volt 12-13 év közötti, 42 személy 14-17 év közötti és 71 személy 18-21 év közötti.

A 2018. évben jogerős ítélettel bekerülők közül 32 fiatakorú követett el vagyon elleni erőszakos bűncselekményt, 25 fiatakorú pedig vagyon elleni bűncselekményt, a gyermekkorú személy vagyon elleni erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt került javítóintézetbe, míg 14 fiatakorú testi sértés elkövetése miatt, 4 fiatakorú pedig a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmény miatt.

A statisztikai adatok alapján is megállapítható, hogy a fiatakorúak jellemzően vagyon elleni bűncselekményeket követnek el, azonban jelzés értékű az erőszakos vagyon elleni bűncselekményt elkövető fiatakorúak, valamint a testi sértést elkövető fiatakorúak magas aránya.

2015-ben az Aszódi Javítóintézetben tett látogatásom során az akkori igazgató, Szarka Attila a szexuális bűncselekmények elkövetőivel kapcsolatosan fontosnak tartotta kiemelni, hogy az

¹⁰ aszod-afi.hu/pdf/tevekenyseg/ksh_statisztika_2018.pdf - lekérdezve 2020.06.22.

elkövetőkre szinte kivétel nélkül jellemző, hogy korábban szexuális visszaélés elszennvedői voltak, amelyek feltárása, kezelése nem történt meg, ez a megállapítás valószínűleg ma is megállja a helyét.

Kerecsi Klára kutatása a javítóintézetből történő elbocsátás után a bűnismétlés gyakoriságát, illetve a normakövető és bűncselekmény-mentes életvezetés körülményeit vizsgálta. Az ennek során elvégzett reprezentatív felmérés megállapította, hogy a javítóintézetből történő elbocsátást követő öt éven belül a fiatalok 40%-a nem válik bűnismétlővé, amely nemzetközi viszonylatban is értékelhető eredmény. Sajnos az utánkövetés hiányosságai, illetve elégtelensége miatt nincsenek megbízható adatok az ismét bűnelkövetővé váló fiatalokról.

A büntetések kiszabása során a bíróságoknak figyelembe kell venniük azt is, hogy a javítóintézet a büntetés-végrehajtási intézettel szemben személyes odafigyelést, támogatást és fejlesztést tud adni, folyamatos visszajelzést, értékelést és ellenőrzést a pedagógia, a pszichológia eszközeinek mozgósításával. A javítóintézeti nevelő jelen van, együtt cselekszik a növendékkel, segíti egyéni fejlődését, egyéni nevelési terv készül a fiatal érdekében. A büntetés-végrehajtási intézet sajátosságából és feladatából adódóan, ezeket a személyiségfejlődést támogató funkciókat nem tudja működtetni. A javítóintézeti nevelés teljes folyamata, komplex szakmai irányultsága egy intézkedési egységgé áll össze, ami a fiatal társadalomba való visszaillesztését, reintegrációját törekszik megvalósítani, miközben a személyiség pozitív erősítésére is törekszik.

A javítóintézeti nevelés szabályozása a fiatalok bűnelkövetők utógondozása tekintetében azonban reformra szorul. A javítóintézeti nevelésben részt vett fiatalok többsége képes elfogadni a tanulás - képzés - munka folyamategységét, ha képességeiknek megfelelő motivációval segítik fejlődésüket. Ez a fejlődés általában azonban nem ér véget a szankció befejezésével, ezért lenne indokolt az érintett fiataloknak a jelenlegitől eltérő jellegű utógondozása, a jelenleginél komplexebb utánkövetése, esetleges krízishelyzetben történő segítése.

A javítóintézeti nevelést, mint pedagógiai tartalmú üzenetet, időben jól működtetni nehéz: amennyiben a fiatalok akkor kapja meg a tettéért a büntetést, amikor kell, úgy megérti azt, és ezáltal a büntetés a javát szolgálja. Azonban, ha a fiatalok időben késleltetve kapja a választ a tetteire, mondjuk perelhúzóds miatt, úgy az nem kondicionálja arra, hogy megértse azt, hogy

tetteinek következménye van. Az, hogy a fiatalkorú a javítóintézetből legkorábban egy év elteltével bocsátható el ideiglenesen, azt is jelenti egyben, hogy a fiatalkorú legalább egy évig biztosan fejlesztve van, foglalkoznak vele. Ez mindenképpen a fiatalkorú érdekét szolgálja, figyelembe véve azt is, hogy nem csak a bűnelkövető fiatalokra, de a társadalom egészére igaz, hogy egyre több funkcionálisan analfabéta fiatal van. A javítóintézeti neveltek egy kis része számára a javítóintézet egy rövid etűd, ők az élet rendjének tartják, hogy előbb-utóbb bezárják őket. Ebben élnek, kriminalisztikailag ők a visszaesők, őket a lejtőn a javítóintézeti neveléssel sem lehet megállítani. Azok a fiatalkorúak azonban, akik nem túl kriminalizált környezetből érkeznek a javítóintézetbe, azok tudnak - és akarnak is - tanulni és dolgozni. A javítóintézeti nevelés alatt korábban kielégítetlen gyermeki szükségletek kerülnek kielégítésre, a kitűzött célok elérést követően a fiatalkorúak motiválttá válnak, mert látják, hogy érdemes erőfeszítéseket tenniük, azoknak eredménye van.

V.1 A KSH adatai

A Központi Statisztikai Hivatal igazságszolgáltatásra vonatkozó időszaka¹¹ szerint a bűncselekmények száma 2012. évtől - a 2016-ban tapasztalható minimális emelkedés kivételével - folyamatosan csökken: 2012. évben még 472.225 volt a bűncselekmények száma, 2017-ben 226.452, a 2019. május 21. napján lekérdezett adatok szerint 2018-ban már csak 199.830.

A bűncselekmények számának csökkenése az elkövetők számában is jelentkezik, azonban 2013. és 2014. évben kismértékű emelkedés volt tapasztalható, csak 2015-től figyelhető meg az elkövetők számában a csökkenés: 2012-ben az elkövetők száma 100.238, míg 2017-ben 90.369 (2018-ra csak az I. féléves adatok állnak rendelkezésre).

A fiatalkorú bűnelkövetők száma a 2012-es 10.056 fővel ellentétben 2017-ben már csak 6.458 fő, ami 35%-ot meghaladó mértékű csökkenés. Ez a csökkenés a fiatalkorúaknak a regisztrált bűnelkövetőkhöz viszonyított arányában is megjelenik: míg 2012-ben a bűnelkövetők 10,03%-a volt fiatalkorú, addig 2017-re ez az arány - folyamatos csökkenés mellett - 7,15%-ra csökkent.

¹¹ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_zjj001.html - lekérdezve 2020.06.22.

V.2 A Legfőbb Ügyészség adatai¹²

A Legfőbb Ügyészség adatai szerint 2014. évben 5955 fő azoknak a fiatalok terhelteknek a száma, akikkel szemben büntetést vagy intézkedés (esetleg mindkettő) alkalmazására került sor, ugyanez az adat 2018-ban 3510 fő.

A bíróságok 2014-ben a terheltek 46,73%-ával szemben (2783 fő) szabtak ki büntetést, míg 76,07%-ával szemben (4530 fő) alkalmaztak intézkedést. Ugyanez az arány 2015-ben 49,82%, illetve 73,72%, 2016-ban 46,31%, illetve 75,09%, 2017-ben 45,55%, illetve 75,78%, míg 2018-ban 46,89%, illetve 73,59%.

A bíróságok által kiszabott szabadságvesztésre vonatkozó adatok a 2014-2018. időszakban az alábbiak szerint alakultak:

	A.) Terheltek száma	B.) Szabadság- vesztésre ítélték száma	A/B	C.) Végrehajtandó szabadságvesztés- re ítélték száma	A/C	B/C
2014	2783	1608	57,78%	357	12,83%	22,20%
2015	2556	1392	54,46%	330	12,91%	23,71%
2016	2127	1046	49,18%	249	11,71%	23,80%
2017	1766	845	47,85%	191	10,82%	22,60%
2018	1646	765	46,48%	176	10,69%	23,01%

A bíróságok által alkalmazott próbára bocsátás és javítóintézeti nevelés intézkedésekre vonatkozó adatok a 2014-2018. időszakra vonatkozóan:

	A.) Terheltek száma	B.) Próbára bocsátottak száma	A/B	C.) Javítóintézeti nevelésre ítélték száma	A/C
2014	5955	2793	46,90%	232	3,9%

¹² http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/buntetobirosag_ugyeszi_tev_II_2018.pdf - lekérdezve 2020.06.22.

2015	5130	2191	42,71%	246	4,8%
2016	4593	2015	43,87%	267	5,8%
2017	3877	1714	44,21%	293	7,6%
2018	3510	1467	41,79%	286	8,1%

A nyomozás elrendelésétől a jogerős határozat meghozataláig eltelt idő a fiatalok vonatkozásában 2014. és 2018. között:

Jogerősen elbírált vádoltak száma		< 1 év	1-2 év	2-3 év	3-5 év	> 5 év
2014	6108	1751 (28,67%)	2134 (34,94%)	1303 (21,33%)	729 (11,94%)	191 (3,13%)
2015	5252	1374 (26,16%)	1727 (32,88%)	1193 (22,72%)	804 (15,31%)	154 (2,93%)
2016	4680	1451 (31%)	1452 (31,03%)	962 (20,56%)	660 (14,10%)	155 (3,31%)
2017	3948	1272 (32,22%)	1409 (35,69%)	650 (16,46%)	479 (12,13%)	138 (3,5%)
2018	3571	1117 (31,28%)	1270 (35,56%)	684 (19,15%)	376 (10,53%)	124 (3,47%)

A vádemeléstől a jogerős határozat meghozataláig eltelt idő a fiatalok vonatkozásában 2014. és 2018. között:

Jogerősen elbírált vádoltak száma		< 1 év	1-2 év	2-3 év	3-5 év	> 5 év
2014	6108	3991 (65,34%)	1355 (22,18%)	458 (7,5%)	233 (3,81%)	71 (1,16%)
2015	5252	3308 (62,99%)	1222 (23,27%)	459 (8,74%)	215 (4,09%)	48 (0,91%)
2016	4680	3087 (65,96%)	1061 (22,67%)	335 (7,16%)	143 (3,06%)	54 (1,15%)
2017	3948	2746 (69,55%)	819 (20,74%)	238 (6,03%)	104 (2,63%)	41 (1,04%)
2018	3571	2559 (71,66%)	728 (20,39%)	178 (4,98%)	76 (2,13%)	30 (0,84%)

Bár ez utóbbi két táblázat nem kapcsolódik szorosan a javítóintézeti neveléshez, azonban a következtetések levonása során jelentősége lesz.

VI. Következtetések

A javítóintézeteknek szembe kell nézniük azzal, hogy teret nyer az agresszió, a fiatalok között is nőtt drogfogyasztók aránya. Mindez olyan mértékben befolyásolja a javítóintézetek mindennapi életét, amely komoly kihívást jelent az ott dolgozók számára. A gyermekkor átalakult, az első bűnelkövetők átlagéletkora csökken, ugyanakkor nőtt a javítóintézetbe kerülők száma.

Annak érdekében, hogy a büntetéssel elérni kívánt cél megvalósuljon, figyelembe kell venni, hogy nincs két egyforma fiataikorú, ezért szükséges az egyéniesítés. Ezt szolgálja az egyéni nevelési terv, amelyet a nevelő a fiataikorúról rendelkezésre álló információk (befogadáskor készített szakértői vizsgálatok eredményei, pedagógiai és pszichológiai véleménynek, egyéni beszélgetéskor birtokba jutó információk stb.) alapján készít el. Jellegeből és funkciójából adódóan az egyéniesítés a javítóintézeti nevelés során jobban megvalósítható, így a fiataikorú nagyobb mértékben fejleszthető.

A javítóintézeti neveléshez szorosan nem kapcsolódó két statisztikai táblázatból kiolvasható, hogy 2018-ban több, mint 30% volt azoknak a fiataikorúaknak az aránya, akikkel szemben a nyomozás elrendelésétől az eljárás jogerős befejezésig eltelt idő hosszabb volt, mint kettő év, ezen statisztikai adat tekintetében 2014. évhez képest nem tapasztalható javulás. Ennek az arálynak a csökkentése mindenképpen indokolt, hiszen ez két szempontból is érinti a javítóintézeti nevelés intézkedést: egyrészt végrehajtási szempontból nagyon nehéz feladat elé állítja a javítóintézeti nevelőket, hogy évekkor korábban elkövetett bűncselekmény miatt esetlegesen oda kerülő fiataikorúval kell együtt dolgozniuk. Másrészt az eljárások elhúzóda miatt előfordulhat, hogy az adott fiataikorúval szemben javítóintézeti nevelés intézkedés alkalmazására már nem kerülhet sor a fiataikorú életkora miatt. Ez utóbbi helyzeten enyhített a jelenlegi szabályozás, tekintettel arra, hogy a fiataikorúval szemben immár a huszadik életévének betöltéséig lehet javítóintézeti nevelés intézkedést alkalmazni. Előremutató ugyanakkor, hogy a vádemeléstől az elsőfokú bírósági határozat meghozataláig eltelt idő tekintetében jelentős javulás figyelhető meg: míg 2014-ben az ügyek 12,47%-a fejeződött be két éven túl, 2018-ban ez az arány már csak 7,95%, ami több, mint 35%-os csökkenést jelent.

Álláspontom szerint a társadalom nem elégedhet meg annyival, hogy a fiataikorú bűnelkövetők száma

csökken, már csak azért sem, mert ez csak akkor igaz, ha az előző évek adataihoz hasonlítjuk az adott év adatait. Annak érdekében, hogy a Btk-ban kitűzött cél elérhető maradjon, folyamatos monitoring, a célhoz rendelt eszközök folyamatos fejlesztése és új eszközök felkutatása szükséges.

Megfontolandónak tartom az utógondozói ellátás megreformálását: sok esetben a hatékony és odafigyelő segítség olyan pozitív „élményként” érheti a fiatalkorút, amelynek hatására a javítóintézetben megismert értékekbe vetett hite nem rendül meg, nem a könnyebb megoldást - az ismételt bűnelkövetést - választja.

Megfontolásra és tovább gondolásra érdemes a fiatalkorúakkal szemben kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtásával kapcsolatos szabályozás is. A szabadságvesztés büntetést természetesen nem lehet „családias” környezetben végrehajtani, azonban a körülmények alakíthatók: szükség lenne a büntetés-végrehajtási intézeten belül is egy olyan támogatói hálózatra, amelynek tagjaihoz meghatározott számú fiatalkorú bűnelkövető tartozik. Az egyes tagok a hozzájuk tartozó fiatalkorú egyéni körülményeit ismernék, ezáltal speciális segítséget, egyéni fejlesztést tudnának nyújtani a számukra.

VII. Összegzés

Álláspontom szerint kiemelkedő fontosságú, hogy az összes fiatalkorú bűnelkövetővel kapcsolatba kerülő személy (gyermekvédelmi szakember, ügyész, bíró, javítóintézeti nevelő, stb.) átlássa, hogy mi a fiatalkorú érdeke. Be kell látni, hogy 16. életévét betöltött fiatalkorúval szemben, aki már harmadszor áll bíróság előtt, nem célravezető a felfüggesztett szabadságvesztés, ha a korábban alkalmazott próbára bocsátás és közérdekű munka nem vezetett eredményre. Az igazságszolgáltatás a fokozatosság elvét is figyelembe véve egyre többször alkalmazza a javítóintézeti nevelést a fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben, így ezek a talajt vesztett fiatalok lehetőséget kapnak arra, hogy megálljanak a lejtőn, hogy tanulásbeli hiányosságaikat pótolják, esetlegesen szakmát tanuljanak és a kikerülést követően a társadalom hasznos tagjaivá váljanak. Fontos, hogy időben kapnak megfelelő választ a bűncselekmény elkövetésére, hiszen ha a fiatalkorú halasztott büntetést kapott volna, az számára olyan, mintha nem kapott volna semmit: a fiatalkorú bűnelkövetők többsége számára, főleg azok számára, akik kriminalizált környezetből származnak, semmit nem jelent a próbára bocsátás

vagy a felfüggesztett szabadságvesztés.

A szabadságvesztés büntetés bűnismétlő fiatalok vonatkozásában a legsúlyosabb bűncselekmények esetén alkalmas lehet a büntetés céljának elérésére. Ugyanakkor a javítóintézeti nevelés és a szabadságvesztés büntetés között olyan mély - a végrehajtási körülményekből is adódó - szakadék húzódik, amely véleményem szerint egy büntetlen fiatal esetén még a legsúlyosabb bűncselekmények esetén sem teszi alkalmassá a szabadságvesztés büntetést arra, hogy a fiatalok helyes irányba történő fejlődését, a társadalom hasznos tagjává való válását elősegítse.

Irodalomjegyzék:

- Rácz Andrea - Dr. Lénárd Krisztina: A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatásai. = Kriminológiai közlemények. 61. sz. 2004. 79-84. oldal
- Kerezsi Klára: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának hatékonysága = Kriminológiai tanulmányok 45. köt, 2008. 93-147. oldal
- Kerezsi Klára: A javítóintézeti nevelés helye a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében = Kriminológiai közlemények. 64. sz., 2007. 25-46. oldal
- Kerezsi Klára: Büntetve gondozni? A javítóintézeti nevelés helye a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében. Esély 2007/3. 36-54. oldal
- Aczél Anna, B: Ha szükséges a javítóintézet, akkor miért is nem? = Kriminológiai közlemények. 64. sz., 2007. 64-74 p
- Szarka Attila: Változó javítóintézet. Javítóintézeti változások. Reflexiók a javítóintézetből (hit, bizalom, szeretet) = Kriminológiai közlemények. 64. sz., 2007. 47-63 p
- Jungi Eszter: A javítóintézeti nevelés mint büntetőjogi szankció In: Büntetőjogi Tanulmányok 6/2005. 63-82. oldal
- Sós Inez: A javítóintézeti nevelés. In: Debreceni Jogi Műhely OTDK különszám 2005. szeptember
- Herczog Mária: Javítóintézeti nevelés és család. = Kriminológiai tanulmányok 31. köt. 1994. 29-42.
- A javítóintézeti nevelésről - KSH Statisztikai Tükör 2014/99
- www.ksh.hu
- www.aszod-afi.hu
- net.jogtar.hu
- ugyeszseg.hu
- <https://bsr-sp.bm.hu>

Jogsabályok:

- 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
- 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és a bünvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról
- 1950. évi II. törvény a Büntető Törvénykönyv Általános Részéről (Btá)
- 1961. évi V. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- 1/2015 (I.14) EMMI rendelet a javítóintézetek rendtartásáról
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról